

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-1-24>

Олена ГАВРИЛОВА,

orcid.org/0000-0001-9450-9147

старший викладач кафедри іноземних мов

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

(Харків, Україна) jelena8673@gmail.com

Ольга ГНАТИШЕВА,

orcid.org/0000-0002-0417-5460

викладач кафедри іноземних мов

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

(Харків, Україна) taria.eihani@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток мовних процесів, поява великої кількості лексичних новотворів створюють передумови для вивчення лексики, що тільки виникла в мові, незалежно від того, чи є вона спеціальною, професійною чи жаргонною. Виникає потреба описати, систематизувати та проаналізувати механізм проникнення новоутвореної лексики інформаційно-комп'ютерних технологій у загальнолітературну та загальнообщественну мову, особливості її сприйняття та використання носіями мови, а також спробу уточнити термінологічну лексику і неологізмів за межами науково-технічної галузі та визначення її ролі у збагаченні словникового складу загальнолітературної мови.

Термін ІКТ також використовується для позначення інтеграції аудіовізуальних і телефонних мереж з комп'ютерними мережами в єдину систему. Спеціальні номінації, що діють у професійній мові сфери ІКТ, можуть бути представлені у вигляді структури поля. Єдиного методу побудови термінологічних полів не існує. Термінологічні поля можна організовувати горизонтально та вертикально. При вивченні вертикальної організації основним завданням є виявлення субполів і мікрополів, а також зв'язків, що об'єднують їх в єдине ціле. У такий спосіб розкривається логіко-понятійна структура термінополя. При вивченні горизонтальної структури створюється лексико-семантична модель, в якій також виділені підполя і мікрополя, що складаються з термінів, загальнообщественних слів, професіоналізмів, професійних жаргонізмів і сленгу.

Динаміка в лексичній сфері призводить до формування лексичних новотворів. До появи мовних інновацій призводить ряд факторів: необхідність мовної зміни, її доцільність, невідповідність норми актуальному моменту, нерозуміння інформації та ін. У нелітературній лексичній сфері процес старіння і новоутворення відбувається більш стихійно і на нього впливає багато факторів, головними з яких є «милозвучність», вдала одиниця чи компактність, місткість професіоналізмів – з одного боку, з іншого – «милозвучність», «милозвучність», «звичайність» і «компактність», з іншого боку, «професіоналізм». а з іншого – актуальність поняття для мовців.

***Ключові слова:** інформаційно-комп'ютерні технології, термінополе, мікрополе, лексико-семантична модель, термін ядерної зони.*

Olena HAVRYLOVA,

orcid.org/0000-0001-9450-9147

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department

Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov

(Kharkiv, Ukraine) jelena8673@gmail.com

Olga HNATYSHEVA,

orcid.org/0000-0002-0417-5460

Lecturer of Foreign Languages Department

Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov

(Kharkiv, Ukraine) taria.eihani@gmail.com

INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES AS AN OBJECT OF LINGUISTIC RESEARCH

The development of language processes, the emergence of a large number of lexical innovations create the preconditions for studying vocabulary that has just appeared in the language, regardless of whether it is special, professional or

slang. There is a need to describe, systematize and analyze the mechanism of penetration of newly formed vocabulary of information and computer technologies in general literary and commonly used language, features of its perception and use by native speakers, as well as an attempt to clarify terminological vocabulary and neologisms outside the scientific and technical field and determining its role in enriching the vocabulary of the general literary language.

The term ICT is also used to refer to the integration of audiovisual and telephone networks with computer networks into a single system. Special nominations operating in the professional language of the ICT field can be presented in the form of a field structure. There is no single method for constructing terminological fields. Terminology fields can be organized horizontally and vertically. In the study of vertical organization, the main task is to identify subfields and microfields, as well as the links that unite them into a single whole. In this way the logical-conceptual structure of the term field is revealed. When studying the horizontal structure, a lexical-semantic model is created, in which subfields and microfields are also distinguished, consisting of terms, commonly used words, professionalisms, professional jargons and slang.

Dynamics in vocabulary leads to the formation of lexical innovations. A number of factors lead to the emergence of language innovations: the need for language change, its feasibility, the inconsistency of the norm with the current moment, the lack of understanding of information, and others. In non-literary vocabulary, the process of aging and neoplasm occurs more spontaneously and is influenced by many factors, the main of which are "melodiousness", the success of the slang unit or compactness, the capacity of professionalism – on the one hand, and on the other – the relevance of the concept for speakers.

Key words: *information and computer technologies, terminpole, micropyle, lexical-semantic model, nuclear zone term.*

Постановка проблеми. Динамічний розвиток мовних процесів, поява великої кількості лексичних інновацій створюють передумови для вивчення лексики, яка щойно з'явилася у мові, незалежно від того чи є вона спеціальною, професійною чи жаргонною. Відокремлюються нові, вузькоспеціалізовані галузі, які обслуговуються певною термінологією, що раніше не була предметом наукового дослідження. Розвиток науки і техніки спричиняє появу нових понять та слів, що їх називають та нових терміносистем, що зумовлює актуальність дослідження. Терміни відображають зміст галузей знань, які розвиваються, передають новостворені поняття та ті, що вже існують у науці і техніці, служать назвою нових предметів, явищ, процесів, приладів, пристосувань і пристроїв.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю опису, систематизації і аналізу механізму проникнення новоутвореної лексики інформаційно-комп'ютерних технологій у загальнолітературну та загальноповсякденну мову, особливостей її сприйняття і вживання носіями мови, що також робить актуальною спробу освітлення термінологічної лексики та неологізмів поза науково-технічною сферою вживання і сприяє визначенню її ролі у збагаченні словникового складу загальнолітературної мови. Мета статті – виокремити нову категорію понять у галузі новітніх технологій, описати її складові та лексичний склад. Для розкриття теми дослідження була використана лексика ІКТ тому, що зазначена професійна складова має особливе значення в житті сучасного суспільства.

Аналіз досліджень. У сучасній українській мові, незважаючи на бурхливий розвиток термінознавства, не існує наукових робіт, у яких би системно досліджувалося становлення й перспективи розвитку термінів названої галузі. Відомі дослід-

ження українських термінознавців А. Д'якова, Т. Кияка, З. Куделько (2000), І. Кочан (2013), Г. Мацюк (1994), Г. Наконечної (1997), Т. Панько (1994), Л. Полюги (2002), Л. Симоненко (2009) та ін., стосуються загальних проблем унормування української термінології та торкаються питань мовного забезпечення технічних галузей науки. Описом і мовознавчим аналізом комп'ютерної термінології займалися Малицька В.А. «Терміносистема галузі інформаційних технологій у сучасній китайській мові: системно-структурний та когнітивний аспекти» (2010), Щур І.І. «Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування» (2006), Дерба С.М. «Українська термінологія в галузі прикладної (комп'ютерної) лінгвістики (логіко-лінгвістичний аналіз)» (2008).

Термін «інформаційні технології» в його сучасному розумінні вперше з'явився у 1958 році у статті, опублікованій авторами Гарольдом Дж. Лівіттом та Томасом Л. Уїслером у Harvard Business Review. Вони прокоментували, що «у новій технології ще немає єдиного встановленого імені. Ми будемо називати це інформаційними технологіями». Інформаційні технології почали активно розвиватися з 1960-х років разом з появою і розвитком перших інформаційних систем. До теперішнього часу вони пройшли кілька еволюційних етапів, зміна яких визначалася, головним чином, розвитком науково-технічного прогресу, появою нових технічних засобів переробки інформації та нових лексичних одиниць, які їх називають.

Впровадження персонального комп'ютера в інформаційну сферу та застосування телекомунікаційних засобів зв'язку визначили новий етап розвитку інформаційних технологій і, як наслідок, зміну їх назви шляхом приєднання одного з синонімів: «нові», «комп'ютерні» або «сучасні».

Методи дослідження. У дослідженні використано описовий метод, застосування якого дало змогу систематизувати досліджувані одиниці, метод структурно-семантичного аналізу для виявлення особливостей структури, а також метод аналізу словникових дефініцій для визначення семантики лексичних одиниць. Для узагальнення і класифікації лексичних одиниць залучено елементи компонентного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інформаційні та комп'ютерні технології (ІКТ) охоплюють усі технології, що дозволяють обробку інформації і забезпечення різних форм зв'язку. Термін ІКТ також використовується на позначення об'єднання аудіовізуальних та телефонних мереж з комп'ютерними мережами в єдину систему. Ключовою ідеєю ІКТ є те, що пристрої зберігання інформації можуть вільно комунікувати через медіа спосіб з мережами зв'язку та обчислювальними системами. Під терміном інформаційно-комп'ютерні технології розуміємо технології, які ґрунтуються на застосуванні комп'ютерів та комп'ютерної техніки, активній участі користувачів-непрофесіоналів у галузі програмування та інформаційному процесі, широкому використанні прикладних програм, доступу користувачів до віддалених баз даних та програм, завдяки комунікаційним мережам. Інформаційно-комп'ютерні технології охоплюють усі ресурси, необхідні для управління інформацією, особливо комп'ютери, програмне забезпечення та мережі, необхідні для створення, зберігання, управління, передачі і пошуку інформації.

Лексика інформаційно-комп'ютерних технологій з'явилася порівняно нещодавно і зараз стрімко поповнюється і вдосконалюється, відображаючи процеси ускладнення й модернізації в самій галузі комп'ютерів і інформаційних систем. Динаміка розвитку галузі інформаційно-комп'ютерних технологій обумовлює настільки ж динамічні процеси і в термінології: старіння одних термінів, поява безлічі інших, синонімія термінів, варіативність термінологічних одиниць.

Спеціальні номінації, які діють в професійній мові сфери ІКТ, можна представити у вигляді польової структури. У сучасному термінознавстві для подібного роду моделювання використовуються відразу кілька типів лексичних об'єднань: семантичне або лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, асоціативне поле, термінологічне поле.

За визначенням Л.О. Морозової «Термінополя – це уніфікована за системною основою багаторівнева класифікаційна структура, яка об'єднує

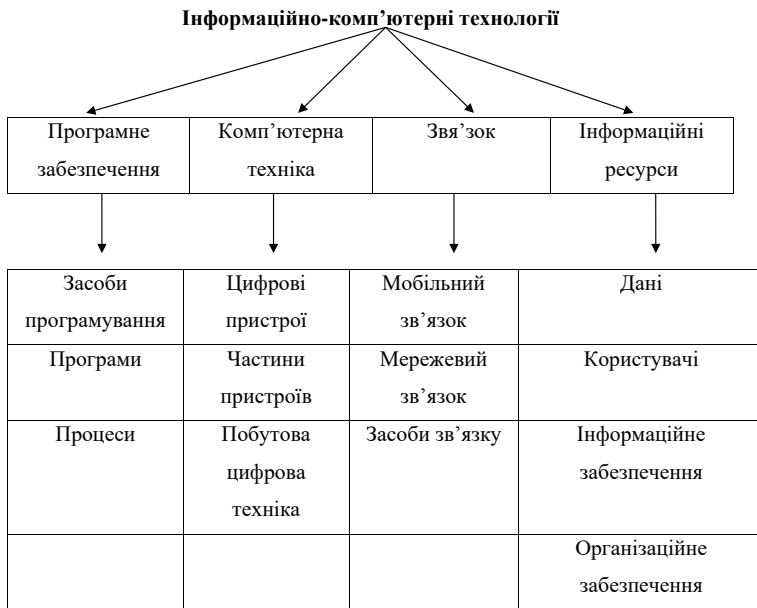
терміни однорідної професійної діяльності» (Морозова, 2004: 92). Термінологічне поле вважається найбільш підходящим для дослідження термінів, оскільки останні, на відміну від неспеціальної лексики, співвідносяться з певними поняттями. Термінополе об'єднує ознаки як логічних, так і понятійних полів, враховує екстралінгвістичні зв'язки термінів (Суперанская, Подільська, Васильева, 2012: 112).

При побудові термінологічних полів не існує єдиного методу. Термінополя можуть бути організовані горизонтально і вертикально (Іванова, 2012: 210). При дослідженні вертикальної організації основним завданням є виділення субполів і мікрополів, а також зв'язків, які об'єднують їх в єдине ціле. Таким способом виявляється логіко-понятійна структура термінополя. При дослідженні горизонтальної структури створюється лексико-семантична модель, у якій також виділяються субполя та мікрополя, що складаються з термінів, загальноживаних слів, професіоналізмів, професійних жаргонізмів та сленгу.

Під логіко-понятійною структурою термінополя ІКТ розуміємо систему взаємопов'язаних понять, що групуються навколо центрального поняття сфери ІКТ. Ядро поля формують терміни, що притаманні лише одній конкретній галузі знань, а їх значення досить специфічне. У даній моделі центральне поняття – інформаційно-комп'ютерні технології. Далі, виділимо поняття, що групуються навколо центрального компонента. Поняття «інформаційно-комп'ютерні технології» визначається наступним чином: «узгоджений набір програмних та апаратних засобів, механізмів передачі даних по лініях зв'язку та інформаційні технології, які охоплюють усі ресурси, необхідні для управління інформацією». З визначення видно, що поняття «Інформаційно-комп'ютерні технології» включає в себе чотири компоненти: 1) програмне забезпечення, 2) комп'ютерна техніка, 3) зв'язок, а також 4) інформаційні ресурси. Ці поняття утворюють чотири субполя термінополя ІКТ. Кожне з субполів далі підрозділяється на мікрополя: 1) термінополе програмного забезпечення підрозділяється на: програми, процеси та засоби програмування; 2) комп'ютерна техніка включає цифрові пристрої, частини цих пристроїв, та побутову цифрову техніку; 3) зв'язок розділяємо на мобільний зв'язок, мережевий зв'язок та засоби зв'язку; 4) інформаційні ресурси включають дані, користувачів, інформаційне забезпечення та організаційне забезпечення.

При аналізі термінологічного поля виділення кордонів будь-якого мікрополя є умовним.

Рис. 1 Логіко-понятійна структура термінополя ІКТ

Усередині поля всі складові пов'язані один з одним, тому мікрополя накладаються один на одного, створюючи єдине поле.

Поняття, представлені в логіко-понятійній моделі, виражаються спеціальними лексемами, які можуть бути згруповані в лексико-семантичні моделі, що представлені у вигляді лексико-семантичних полів. Кожна одиниця лексичної системи включається в певні семантичні поля на підставі змістової схожості і певних асоціацій з іншими одиницями.

Під лексико-семантичним полем розуміємо сукупність лексем, що позначають певне поняття в широкому сенсі цього слова, має такі властивості: наявність центру і периферії, незамкненість, взаємодія з іншими полями.

У дослідженні лексико-семантичне поле складають такі одиниці як терміни, загальноживана лексика та лексика обмеженого використання. У лексико-семантичній моделі ІКТ виділяємо ядерну зону (ядро), яка складається з основних термінів, ближню периферію, яка складається з загальноживаної лексики та дальню периферію, що включає лексику обмеженого використання. Ядерну зону складають терміни, що позначають «основні поняття системи понять деякої певної області знання і (або) діяльності ...» (Лейчик, 2007: 126). Ці одиниці поділяються на декілька мікрополів. Наприклад, за структурою розподіляємо їх на прості, двокомпонентні та багатокомпонентні. До простих відносяться такі терміни, як *адреса, блок, канал, модель, протокол, мережа*. Двокомпонентне мікрополе утворюють терміни з двома основами (*мікросхема, відеоадаптер,*

мілісекунда, автокод, відеоплата, відеорежим, мікропроцесор, моноканал, гіпертекст, світлодіод, відеотекст, мобілографія, антивірус) та терміни-словосполучення, що позначають «видові або аспектні поняття, зіставляються з основними поняттями» (Лейчик, 2007: 127) та формуються за різними твірними моделями, наприклад, «іменник + іменник», «прикметник + іменник». Багатокомпонентне мікрополе становлять терміни-словосполучення, що позначають «видові або аспектні поняття, зіставляються з основними поняттями» (Лейчик, 2007: 127). Вони не продукують на своїй основі інші спеціальні одиниці, мають однозначне тлумачення всередині галузі й ототожнюються лише із цією галуззю. Усі ці терміни є вузькоспеціалізованими, тобто такими, що з'явилися всередині галузі. Наприклад:

– *адреса* (простий термін ядерної зони) –

адреса призначення, адреса відправника, базова адреса, віртуальна адреса, адреса зв'язку (двокомпонентні терміни) – *адреса вектора переривань, логічна адреса запису в базі даних* (багатокомпонентні терміни);

– *блок* (простий термін ядерної зони) – *блок даних, логічний блок, системний блок, блок пам'яті, функційний блок* (двокомпонентні терміни) – *блок доступу до середовища, блок зв'язку з магістраллю* (багатокомпонентні терміни);

– *канал* (простий термін ядерної зони) – *канал зв'язку, допоміжний канал, віртуальний канал, виділений канал* (двокомпонентні терміни) – *однобічний канал передавання даних, збалансований канал передавання даних* (багатокомпонентні терміни);

– *модель* (простий термін ядерної зони) – *модель даних, ієрархічна модель, модель діалогу* (двокомпонентні терміни) – *мережна модель даних, реляційна модель даних* (багатокомпонентні терміни);

– *протокол* (простий термін ядерної зони) – *фізичний протокол, транспортний протокол, протокол Telnet, протокол Інтернет, каналний протокол* (двокомпонентні терміни) – *Інтернет-протокол для послідовного каналу, звичайний протокол пересилання пошти* (багатокомпонентні терміни);

– *мережа* (простий термін ядерної зони) – *багаторівнева мережа, лінійна мережа, мережа Ethernet, радіальна мережа* (двокомпонентні

терміни) – *шинна локальна комп'ютерна мережа* (багатокомпонентний термін).

За ядерної зоною поля розташовується периферійна область. Периферія підрозділяється на ближню і дальню. До ближньої периферії входить загальноживана лексика, тобто стилістично нейтральна, міжстильова лексика, яку поділяємо на власне українську та мовні запозичення. Під власне українською лексикою розуміємо слова, пов'язані зі спільними для більшості носіїв мови поняттями і водночас є звичайними, зрозумілими для широкого загалу назвами (*штучна мова, інформація, джерело, група, помилка, пам'ять, пристрій, електронна пошта, електронний підпис*). До мовних запозичень (іноземних слів) відносимо слова, що зберігають сліди свого іншомовного походження у вигляді звукових, орфографічних, граматичних та семантичних особливостей (*емодзі, зум, інтернет, вебінар, камера, смартфон, термінал, плеєр, опція, меню, чат, контент, дисплей*).

Дальню периферію складає лексика обмеженого використання, в якій виділяємо професіоналізми, професійні жаргонізми / сленг. Під професіоналізмами розуміємо слова, сфера вживання яких обмежена соціально, а не територіально (*мейл – адреса електронної пошти, залізо – апаратне забезпечення, кряк – програма, що дозволяє здійснити злом програмного забезпечення, софт – програмне забезпечення, сисадмін – системний адміністратор, юзер – користувач, геймер – людина, що грає в комп'ютерні ігри, розширити – поширити, інсталиювати – процес встановлення програмного забезпечення на комп'ютер кінцевого користувача, скрін – екран, ламер – людина, що погано вміє користуватися комп'ютером*).

До мікрополя професійного жаргону та сленгу відносимо жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення (*гамати – граги в ігри, безлімка – безлімітний, коцаний – пошкоджений, навук – антивірусна програма Doctor Web,*

лижі – пристрій фірми LG, гамка – комп'ютерна гра, зафрендити – включити в «список друзів» у соціальній мережі, раптівка – несподівана поява групи людей у заздалегідь запланованому місці, коменти – коментарі, мізки – оперативна пам'ять, мізківник – комп'ютер, Андрюха – операційна система андроїд, щур – маніпулятор миша).

Функціонально-стильове розшарування лексики лише частково фіксується в тлумачних словниках стилістичними позначками до слів. На відміну від функціонально закріпленої, загальноживана лексика, або міжстильова, використовується в будь-якому стилі мови без будь-яких обмежень. Саме міжстильова лексика є, як правило, головною (стрижневою) в синонімічних рядах; вона складає найважливіший фонд основ, навколо яких формуються різноманітні дериваційні зв'язки родинних слів.

Загальноживана лексика є і самою частотною: ми постійно звертаємося до неї як в усній, так і в письмовій мові, в будь-якому стилі, де вона виконує першорядну функцію – номінативну.

Висновки.

Динаміка в лексиці призводить до утворення лексичних інновацій. До появи мовних інновацій призводять ряд факторів: потреба у мовній зміні, її доцільність, невідповідність норми актуальному моменту, незабезпечення розуміння інформації та ін.). Усі ці динамічні процеси в лексиці ІКТ важко зафіксувати в словниках. Крім того, непросте розмежувати загальноживані жаргонізми і okazіональні жаргонізми, які є продуктами індивідуальної словотворчості або вживаються в межах одного колективу. Нелітературна лексика також відрізняється нестабільністю, можливо навіть більшою мірою, ніж термінологія ІКТ. У нелітературній лексиці процес старіння і новоутворення відбувається більш стихійно і на нього впливає багато факторів, основними з яких є «милозвучність», вдалість жаргонної одиниці або компактність, емність професіоналізму – з одного боку, і з іншого боку – актуальність позначуваного поняття для носіїв мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З. Б. (2000). Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: Вид. дім «KM Academia».
2. Иванова Е.В. (2012). Терминологическое поле «Аффинаж» в современном русском языке. Вестник Кемеровского государственного университета, 4 (52), 210–213.
3. Кочан І. М. (2013). Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології: навч. посіб. К.: Знання.
4. Лейчик В.М. (2007). Терминоведение: предмет, методы, структура. М.: ЛКИ.
5. Морозова Л.А. (2004). Терминоведение: основы и методы. М.: Прометей.
6. Наконечна Г. (1997). Декілька підсумків термінологічної роботи останніх років. Український правопис і наукова термінологія: проблеми норми та сучасність. Львів, 130-144.
7. Панько Т. І. (1994). Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ.

8. Полюга Л.М. (2002). Здобутки і втрати української термінології та термінографії за десять років Незалежності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 453. Львів, 21-24.
9. Симоненко Л. О. (2009). Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Київ, 8, 9–15.
10. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. (2012). Общая терминология. М.: Либроком.

REFERENCES

1. Diakov A.S., Kyiak T.R., Kudelko Z. B. (2000). Osnovy terminotvorennya: semantichni ta sotsiolingvistychni aspekty [Fundamentals of term formation: semantic and sociolinguistic aspects]. K.: Vyd. dim «KM Academia» [in Ukrainian].
2. Ivanova Ye.V. (2012). Terminologicheskoe pole «Affynazh» v sovremennom ruskom yazyke [Terminological field "Refining" in modern Russian language]. Vestnyk Kemerovskoho gosudarstvennogo unyversyteta – Bulletin of Kemerovo State University, 4 (52), 210–213 [in Russian].
3. Kochan I. M. (2013). Ukrainska naukova leksyka: mizhnarodni komponenty v terminologii [Ukrainian scientific vocabulary: international components in terminology]. K.: Znannia [in Ukrainian].
4. Leichyk V.M. (2007). Terminovedenie: predmet, metody, struktura [Terminology: subject, methods, structure]. M.: LKI [in Russian].
5. Morozova L.A. (2004). Terminoznanie: osnovy i metody [Terminology: Basics and Methods]. M.: Prometei [in Russian].
6. Nakonechna H. (1997). Dekilka pidsumkiv terminologichnoi roboty ostannikh rokiv. Ukrainskyi pravopys i naukova terminologhiia: problemy normy ta suchasnist [Some results of the terminological work of recent years. Ukrainian spelling and scientific terminology: problems of norm and modernity]. Lviv, 130-144 [in Ukrainian].
7. Panko T.I. (1994). Ukrainske terminoznavstvo [Ukrainian terminology]. Lviv: Svit [in Ukrainian].
8. Poliuha L.M. (2002). Zdobutky i vtraty ukrainskoi terminologhii ta terminohrafii za desiat rokiv Nezalezhnosti [Gains and losses of Ukrainian terminology and terminography during the ten years of Independence]. Visnyk Natsionalnoho unyversytetu «Lvivska politekhnika» – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic", 453. Lviv, 21-24 [in Ukrainian].
9. Symonenko L.O. (2009). Aktualni problemy suchasnoho ukrainskoho terminoznavstva [Actual problems of modern Ukrainian terminology]. Ukrainska terminologhiia i suchasnist –Ukrainian terminology and modernity. Kyiv, 8, 9–15 [in Ukrainian].
10. Superanskaia A.B., Podolskaia N.V., Vasyleva N.V. (2012). Obshchaia termynologhiia [General terminology]. M.: Lybrokom [in Russian].